

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	6Cdo/55/2025
Identifikačné číslo spisu:	8105211086
Dátum vydania rozhodnutia:	30.05.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Terézia Mecelová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:8105211086.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov 1/ S. X., nar. X. V. XXXX, S., W. H. XXX/XX, 2/ N. X., nar. XX. F. XXXX, S., W. H. XXX/XX, 3/ W. X., nar. XX. H. XXXX, S., W. H. XXX/XX, 4/ W. X., nar. XX. V. XXXX, E. X., Š. L. XXX/XX, 5/ V. X., nar. XX. P. XXXX, A., V. XXX/X, 6/ S. T., nar. XX. Q. XXXX, A., K. XXX/XX, 7/ Q. X., nar. XX. V. XXXX, K., P. C. XXXX/X, 8/ M. B., nar. XX. H. XXXX, K. - D., J. XXX/XX, 9/ T. T., nar. X. P. XXXX, Y. XXX, 10/ R. T., nar. XX. P. XXXX, W., R. XXXX/XX, 11/ V. X., nar. XX. P. XXXX, W., Y. XXXX/XX, 12/ D. X., nar. XX. V. XXXX, W.Š., Y. XXXX/XX, 13/ B. X., nar. XX. H.T. XXXX, W., M. XXXX/X, 14/ F. M., nar. XX. Y. XXXX, ŠR. XX, Č. T. a 15/ K. Š., nar. XX. P. XXXX, Š., A. XX, Č. T., všetci zastúpení advokátom JUDr. Michalom Feciľakom, Prešov, Jesenná 8, proti žalovaným 1/ Eggproduct, a.s., Prešov, Petrovanská 34, IČO: 36 486 001, 2/ Sweety, s.r.o., Prešov, Hlavná 57, IČO: 36 447 684, 3/ FROSTKOR, s. r. o., Prešov, Petrovanská 34/A, IČO: 45 564 710, 4/ Z. X., nar. XX. H. XXXX, M. K., V. T. Š. XXX/X, zastúpenej žalovanou 5/, 5/ Z. V., nar. XX. P. XXXX, W., S. XXXXX/X, 6/ FROST a.s. Prešov, Prešov, Hlavná 57, IČO: 36 472 476, 7/ Z. X., nar. XX. V. XXXX, B. M., B. XXX/XX a 8/ D. W., nar. X. F. XXXX, W., W. XXXX/X, žalovaní 1/, 2/ a 6/ zastúpení advokátom JUDr. Ladislavom Scholczom, Košice, Krmanova 16, o určenie vlastníckeho práva, vedenom na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 25C/160/2005, o dovolaní žalobcov 1/ až 15/ proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 27. mája 2021 sp. zn. 19Co/29/2020, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Prešove z 27. mája 2021 sp. zn. 19Co/29/2020 v časti potvrdzujúcej rozsudok súdu prvej inštancie zrušuje a vec mu v r a c i a na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Prešov (ďalej tiež len „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 18. októbra 2018 č. k. 25C/160/2005-1044 v spojení s opravným uznesením z 19. mája 2020 č. k. 25C/160/2005-1342 I. žalobu zamietol; II. zrušil neodkladné opatrenie z 1. augusta 2012 č. k. 25C/160/2005-549 a z 18. októbra 2013 č. k. 25C/160/2005-688 a III. náhradu trov konania stranám nepriznal. Rozsudok právne zdôvodnil ust. § 137 písm. c) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v znení neskorších zákonov (ďalej tiež len „CSP“), § 126 ods. 1 a § 132 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej tiež len „Občiansky zákonník“), § 6 ods. 1

písm. p), § 11 ods. 1 písm. d) a § 13 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov (ďalej tiež len „zákon č. 229/1991 Zb.“) a § 3 ods. 1 až 3, § 15 ods. 1 až 7 zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov (ďalej tiež len „zákon č. 92/1991 Zb.“). Vecne dôvodil, že žalobcovia tvrdili, že sú dedičmi po P. X. a jeho manželke P., ktorí na základe prídelovej listiny č. 2534/48 zo 7. apríla 1948 nadobudli do vlastníctva okrem iných parciel aj parcelu registra EKN č. 117/5 - orná pôda o výmere 5 755 m² (k. ú. S.). Žalobcovia ďalej tvrdili, že predmetný pozemok nebol vyvlastnený, nikdy na štát neprešiel. Žalovaní poukázali na to, že žalobcom vznikli iba reštitučné nároky s tým, že vlastníctvo k predmetným parcelám, ktoré sú predmetom žaloby, bolo od roku 1958 vedené na Československý štát, preto sa žalobcovia mohli domáhať svojich nárokov len prostredníctvom reštitučného konania tak, ako to urobili iní prídelcovia alebo ich právni nástupcovia ohľadom pozemkov v k. ú. S.. Súd prvej inštancie mal za preukázané, že výmerom č. 2564/1948 zo 7. apríla 1948 bola pridelená P. X. a manželke P., rod. B., do vlastníctva okrem iného aj parcela č. 117/5 o výmere 5 755 m² v k. ú. S.. Na základe knihovej žiadosti Odboru poľnohospodárstva a lesného hospodárstva Rady ONV v Prešove zo 7. marca 1958 bol uznesením Ľudového súdu v Prešove povolený zápis podľa Dekretu prezidenta č. 104/1945 Zb. o závodných a podnikových radách, na základe ktorého bola poznamenaná konfiškácia majetku pre Československý štát - Povereníctvo poľnohospodárstva, lesného hospodárstva v operatívnej správe OPLH rady ONV v Prešove. Súd prvej inštancie z vyjadrenia Obvodného pozemkového úradu Prešov zistil, že rozhodnutím č. OPPaLH 2002/210-3/SI zo 6. novembra 2002 bolo rozhodnuté o žiadosti žalobcu tak, že žiadateľ (pôvodný žalobca 1/) nespĺňa podmienky podľa § 9 ods. 1 a § 13 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. pre priznanie reštitučného nároku (žalobca 1/ nedoplnil potrebné listiny, ktoré by preukazovali prechod nehnuteľností na štát). Súd prvej inštancie poukázal aj na rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), ktorý v náleze sp. zn. I. ÚS 460/2017 konštatoval, že základné práva sťažovateľov Eggproduct, a.s., SWEETY ICE, s.r.o., a FROST, a.s., garantované čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a práva garantované čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, rozsudkom Krajského súdu v Prešove z 26. februára 2015 sp. zn. 7Co/163/2014, v spojení s uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27. apríla 2017 sp. zn. 6Cdo/550/2015, porušené boli. Išlo o skutkovo obdobnú vec, pričom súd žalobe vyhovel a určil, že žalobcovia sú podieloví spoluvlastníci nehnuteľností, ktoré získali ich právni predchodcovia na základe výmeru č. 2534/1948 a ktoré v súčasnosti vlastnili sťažovatelia (k. ú. S.). Ústavný súd okrem iného konštatoval, že formálne včasnému uplatneniu reštitučného nároku podľa zákona č. 229/1991 Zb. nebránila žiadna objektívna skutočnosť, bola to skôr zrejme iba subjektívna okolnosť, ktorou sa však nedá obchádzať reštitučný predpis, ktorý počítal aj s možnosťou riešiť reštitučný nárok v prípade, keď nemožno pozemok vrátiť „in natura“ (pre jeho zastavanosť). Súd prvej inštancie na základe uvedeného skonštatoval, že ak v skutkovo rovnakej právnej veci súd žalobu zamietol, neostávalo mu nič iné ako rozhodnúť rovnako. Upriamil pozornosť na vykonané dokazovanie vo vzťahu k možnosti žalobcov uplatniť si svoj nárok v rámci reštitučných predpisov. Ak teda nehnuteľnosť, ktorú prevzal štát bez právneho dôvodu a voči ktorej nebol uplatnený reštitučný nárok, prípadne uplatnený bol, ale vec nemohla byť pre zákonnú prekážku vydaná, a tento bol prevedený do vlastníctva tretej osoby (napríklad privatizáciou), je dôvodné dospieť k záveru, že podľa zákona od okamihu, kedy došlo k zamietnutiu reštitučného nároku, resp. bolo oprávnenej osobe oznámené, že nemôže byť jej pozemok pre zákonnú prekážku vydaný, nemožno ďalej oprávnenú osobu považovať za vlastníka veci. Vlastníkmi nehnuteľností sú aj naďalej právni nástupcovia pôvodnej žalovanej DOMA, a. s., Prešov, Petrovanská 34. Rozhodnutie o trovách konania odôvodnil právne ust. § 251, § 255 ods. 1 a 2 a § 262 ods. 1 a 2 CSP a vecne neúspechom žalobcov v konaní, pričom v čase podania žaloby bol stav rozhodovacej praxe iný, a to dávalo žalobcom legitímne očakávanie úspešnosti v konaní, a preto priznanie trov konania žalovaným by bolo nespravodlivé.

2. Krajský súd v Prešove (ďalej tiež len „odvolací súd“ a spolu so súdom prvej inštancie tiež len „nižšie súdy“) na odvolanie žalobcov (v rozsudku odvolacieho súdu s označením 1/ až 13/) a žalovaných 1/, 2/ a 6/ (voči výroku o trovách konania) rozsudkom z 27. mája 2021 sp. zn. 19Co/29/2020 I. potvrdil podľa § 387 ods. 1 CSP rozsudok súdu prvej inštancie, spolu s opravným uznesením, okrem výroku o

trovách konania a II. zrušil výrok o trovách konania a v rozsahu zrušenia vrátil vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie podľa § 389 ods. 1 písm. c) CSP a § 391 ods. 2 CSP. Potvrdenie rozsudku súdu prvej inštancie odôvodnil jeho vecnou správnosťou. Uviedol, že súd prvej inštancie žalobu zamietol správne majúc za to, že túto vyhodnotil ako neoprávnenú. Nebolo možné v danej veci neaplikovať závery vyslovené ústavným súdom, v ktorom bola riešená identická vec aká je predmetom tohto konania. Bolo však nutné súhlasiť s tvrdením, že bola nejednotná rozhodovacia prax pri riešení otázky konkurencie reštitučnej a vlastníckej žaloby. Táto rozdielna názorová línia však bola odstránená už novšími rozhodnutiami ústavného súdu (napr. I. ÚS 460/2017). Zo strany žalobcov bol uplatnený reštitučný nárok podľa zákona č. 229/1991 Zb. iba formálne, preto nie je možné priznať im oprávnenie domáhať sa svojho nároku určovacou žalobou podľa Občianskeho zákonníka. Aj nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 249/2011 pripustil výnimočne použitie určovacej žaloby v konkurencii s reštitučnými predpismi, a to iba za existencie výnimočných okolností, odôvodňujúcich použitie určovacej žaloby ako jediného možného prostriedku na nápravu krívd. Odvolací súd v prejednávacom prípade mal za to, že takýto výnimočný dôvod pre aplikáciu určovacej žaloby nebol preukázaný. Žiadna objektívna skutočnosť žalobcom nebránila riadnemu uplatneniu reštitučných nárokov podľa zákona č. 229/1991 Zb., išlo podľa zistení iba o subjektívnu okolnosť (nepreukázanie potrebných listinných dôkazov), čím sa však nedá obchádzať reštitučný predpis.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali žalobcovia 1/ až 15/ (ďalej aj „dovolatelia“) dovolanie. Dovolanie odôvodnili ustanovením § 421 ods. 1 písm. a) CSP (rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu). Navrhli zrušiť rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátiť na ďalšie konanie, eventuálne zrušiť i rozsudok súdu prvej inštancie a vec vrátiť súdu prvej inštancie na ďalšie konanie. Dovolatelia odvodzujú svoje vlastnícke právo k sporným pozemkom od výmeru o vlastníctve pôdy, ktorému predchádzala konfiškácia majetku G.. H. K., zapísaného v pozemnoknižnej vložke č. 1, k. ú. S. („prvá konfiškácia“), pričom následne bol celý majetok G.. H. K. pridelený výmery o vlastníctve pôdy do vlastníctva obyvateľom obce S., a teda aj právnym predchodcom žalobcov. V čase „druhej konfiškácie“ v roku 1958 sa Československý štát nemohol stať vlastníkom skonfiškovaných pozemkov, pretože vlastníckymi boli jednotliví prídelcovia a nie pôvodný vlastník G.. H. K. Právny úkon prevodu privatizovaného majetku podniku Hydina Prešov, š. p. na základe zmluvy z 15. mája 1995 bol absolútne neplatným právnym úkonom, pretože ním došlo k porušeniu blokačných ustanovení. Dovolatelia vymedzili právne otázky (ktoré nepovažovali zo strany súdov za správne vyriešené) nasledovne: 1/ Má povinná osoba právo previesť nehnuteľnosti, na ktoré bol uplatnený reštitučný nárok na ich vydanie, do vlastníctva iného, keď na tieto nehnuteľnosti bol zo strany oprávnených osôb uplatnený reštitučný nárok; a je potom prevod týchto nehnuteľností, pred rozhodnutím o uplatnenom reštitučnom nároku na ich vydanie platný?, 2/ Je možné nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti od osoby, ktorá v skutočnosti nie je jej vlastníkom, ale o ktorej vlastníckom práve svedčí zápis v katastri nehnuteľností, a to len na základe dobrej viery nadobúdateľa tejto nehnuteľnosti? A 3/ Vylučuje slovenský právny poriadok uplatnenie práv určovacou žalobou za súčasnej existencie reštitučného zákonodarstva v prípade, ak žalobca, ktorý nevyužil možnosť uplatniť si svoj nárok na základe reštitučných predpisov (resp. bol v reštitučnom konaní neúspešný), podal žalobu, ktorou žiada určiť, teda deklarovať existenciu svojho vlastníckeho práva? Dovolatelia vo svojom dovolaní poukázali na judikatúru ústavného súdu a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“). Pokiaľ ide o tretiu otázku, uviedli rozhodnutia najvyššieho súdu z 26. septembra 2009 sp. zn. 4Cdo/318/2008, zo 17. februára 2011 sp. zn. 3Cdo/205/2009, z 29. februára 2016 sp. zn. 2MCdo/4/2014 a z 30. októbra 2019 sp. zn. 1Cdo/68/2019.

4. Žalovaní 1/, 3/ a 6/ navrhli dovolanie žalobcov odmietnuť, prípadne zamietnuť, nakoľko rozhodnutia nižších súdov považujú za vecne správne.

5. Žalovaní 2/, 4/, 5/, 7/ a 8/ dovolací návrh nepodali.

6. Najvyšší súd uznesením z 25. apríla 2024 sp. zn. 6Cdo/55/2021 napadnutý rozsudok odvolacieho súdu v potvrdzujúcej časti a rozsudok súdu prvej inštancie okrem výroku o trovách konania zrušil a vec

vrátil Okresnému súdu Prešov na ďalšie konanie. Dospel k záveru, že odvolací súd vec nesprávne právne posúdil v otázke prípustnosti určovacej žaloby, keď síce dospel k správne záveru, že reštitučný nárok bol uplatnený len formálne a žalobca ostal v reštitučnom konaní nečinný, avšak nevzal do úvahy podstatnú skutočnosť (napriek tomu, že na ňu spolu so súdom prvej inštancie poukázal), že v rozhodnutiach o priznaní reštitučných nárokov iným právnym nástupcom po právnych predchodcoch žalobcov bolo vo vzťahu k pôvodne konfiškovanému majetku G.. H. K. konštatované prevzatie nehnuteľností bez právneho dôvodu. Odvolací súd sa odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, ktorý napríklad v rozhodnutiach sp. zn. 2MCdo/4/2014 a sp. zn. 1Cdo/68/2019 konštatoval, že ak došlo k zabratiu majetku štátom bez právneho dôvodu, osoba nestratila svoj vlastnícky vzťah k tomuto majetku a nič nebráni tomu, aby sa svojho nároku domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva.

7. Na základe ústavnej sťažnosti podanej žalovanými 2/, 3/ a 6/ proti uvedenému uzneseniu dovolacieho súdu ústavný súd nálehom z 30. januára 2025 sp. zn. I. ÚS 548/2024 rozhodol, že právo sťažovateľiek na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd bolo uznesením najvyššieho súdu z 25. apríla 2024 sp. zn. 6Cdo/55/2021 porušené; ústavný súd uvedené uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Najvyššiemu súdu vytkol nedostatky v odôvodnení napadnutého uznesenia, v ktorom absentovalo dôkladnejšie ozrejmienie záveru o výnimke z aplikácie reštitučného (špeciálneho) predpisu a v konečnom dôsledku aj o vzťahu všeobecných občianskoprávných predpisov a predpisov reštitučných v posudzovanom civilnom spore, pričom úlohou najvyššieho súdu bolo preskúmať, ako v individuálnych okolnostiach predmetnej právnej veci zásadnú otázku rozhraničenia vzťahu *lex specialis* a *lex generalis* vyhodnotili nižšie súdy. Reštitučné zákony, aj keď majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu *lex specialis*, nevylučujú možnosť v prípade, ak sa zistí, že ustanovenia *lex specialis* nemožno na daný prípad uplatniť, domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka na určenie vlastníckeho práva. Ústavný súd tiež s poukazom na doterajší vývoj právnych názorov dovolacieho súdu v nastolenej právnej oblasti uviedol, že v predmetnej veci nemuselo ísť ani tak o odklon od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, ale viac o nejednotnosť súdnej praxe a dovolací súd mohol využiť príležitosť na zjednotenie judikatúry.

8. Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 35 Civilného sporového poriadku), viazaný názorom ústavného súdu v zrušujúcom náleze, vec opätovne preskúmal, bez nariadenia pojednávania (§ 443 Civilného sporového poriadku) a dospel k záveru, že dovolanie žalobcov je prípustné a tiež dôvodné.

9. Dovolanie je mimoriadny opravný prostriedok. Mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

10. V danom prípade žalobcovia vyvodzujú prípustnosť svojho dovolania z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP.

11. Podľa § 421 ods. 1 CSP dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

12. Aby určitá otázka mohla byť relevantná z hľadiska § 421 ods. 1 CSP, musí mať zreteľné charakteristické znaky. Predovšetkým musí ísť o otázku právnú (teda v žiadnom prípade nie o skutkovú otázku). Zo zákonodarcom zvolenej formulácie tohto ustanovenia vyplýva, že otázkou riešenou

odvolacím súdom sa tu rozumie tak otázka hmotnoprávna (ktorá sa odvíja od interpretácie napríklad Občianskeho zákonníka, Obchodného zákonníka, Zákonníka práce, Zákona o rodine alebo iného predpisu považovaného za súčasť tzv. hmotného práva), ako aj procesnoprávna (ktorej riešenie záviselo na aplikácii a interpretácii procesných ustanovení). Musí ísť pritom o právnu otázku, ktorú odvolací súd riešil a na jej vyriešení založil rozhodnutie napádané dovolaním (ktoré by pri inom riešení otázky vyznelo inak). Právna otázka, na vyriešení ktorej nespočívalo rozhodnutie odvolacieho súdu (vyriešenie ktorej nevedlo k záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu), i keby bola prípadne v priebehu konania súdmi posudzovaná, nemôže byť považovaná za významnú z hľadiska tohto ustanovenia. Otázka relevantná v zmysle § 421 ods. 1 CSP musí byť procesnou stranou nastolená v dovolaní (a to jasným, určitým a zrozumiteľným spôsobom). Pre posúdenie, či ide o právnu otázku kľúčovú pre rozhodnutie vo veci samej, a pre posúdenie prípustnosti dovolania nie je pritom rozhodujúci subjektívny názor strany sporu/účastníka konania, že daná právna otázka môže byť pre ňu rozhodujúca, ale významný je výlučne záver dovolacieho súdu rozhodujúceho o jej dovolaní.

13. Dovolací súd po zistení, že v tejto časti sú splnené všetky podmienky dovolacieho konania (vrátane odôvodnenia dovolania prípustným dovolacím dôvodom a jeho riadneho vymedzenia) pristúpil k skúmaniu predpokladov prípustnosti dovolania v zmysle § 421 ods. 1 CSP, pričom dospel k záveru, že tieto sú splnené.

14. Rozhodnutie odvolacieho súdu totiž záviselo výlučne od dovolateľmi vymedzenej právnej otázky týkajúcej sa prípustnosti žaloby o určenie vlastníckeho práva pri možnej konkurencii s reštitučnými predpismi (dovolateľmi označená ako otázka č. 3). Odvolací súd totiž založil svoje rozhodnutie na neprípustnosti predmetnej žaloby v danom prípade, bez riešenia potom akýchkoľvek iných právnych otázok, ktorými sa zaoberal súd prvej inštancie. Preto pokiaľ ide o otázky dovolateľmi označené ako č. 1/ a 2/, na týchto rozhodnutie odvolacieho súdu nestálo, preto dovolací súd tieto neriešil.

15. Odvolací súd (a pred ním i súd prvej inštancie, hoci tento napriek názoru o neprípustnosti žaloby pristúpil k prejednaniu veci a riešil ďalšie právne otázky) sa podľa dovolateľov odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu [dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP], a to tým, že v danej veci konštatoval neprípustnosť určovacej žaloby.

16. Dovolací súd považuje za potrebné uviesť, čo sa považuje za ustálenú súdnu prax dovolacieho súdu. Do tohto pojmu patria predovšetkým stanoviská alebo rozhodnutia najvyššieho súdu, ktoré sú (ako judikáty) publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Súčasťou ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu je tiež prax vyjadrená opakovane vo viacerých nepublikovaných rozhodnutiach najvyššieho súdu, alebo dokonca aj v jednotlivom, dosiaľ nepublikovanom rozhodnutí, pokiaľ niektoré neskôr vydané (nepublikované) rozhodnutia najvyššieho súdu názory obsiahnuté v skoršom rozhodnutí nespochybnili, prípadne tieto názory akceptovali a z hľadiska vecného na ne nadviazali (3Cdo/158/2017, 4Cdo/95/2017, 5Cdo/87/2017, 6Cdo/21/2017).

17. Do ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu v zmysle § 421 ods. 1 Civilného sporového poriadku treba zahrnúť aj naďalej použiteľné, legislatívnymi zmenami a neskoršou judikatúrou neprekonané civilné rozhodnutia a stanoviská publikované v Zbierkach súdnych rozhodnutí a stanovísk vydávaných Najvyššími súdmi ČSSR a ČSFR, ďalej v Bulletin Najvyššieho súdu ČSR a vo Výbere rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu SSR a napokon aj rozhodnutia, stanoviská a správy o rozhodovaní súdov, ktoré boli uverejnené v Zborníkoch najvyšších súdov č. I, II. a IV vydaných SEVT Praha v rokoch 1974, 1980 a 1986 (R 71/2018).

18. Odvolací súd skonštatoval, že žalobcovia mali možnosť riadne uplatniť reštitučný nárok podľa zákona č. 229/1991 Zb. Tento bol uplatnený len formálne, preto nie je možné priznať im oprávnenie domáhať sa svojho nároku určovacou žalobou podľa Občianskeho zákonníka. Iba výnimočne je prípustná určovacia žaloba v prípade konkurencie s reštitučnými predpismi, a to za existencie výnimočných okolností, odôvodňujúcich použitie určovacej žaloby ako jediného možného prostriedku na nápravu krívd. Takýto výnimočný dôvod pre aplikáciu určovacej žaloby nebol preukázaný.

19. Judikatúrou najvyššieho súdu je zastávaný názor, že reštitučné zákony sú voči všeobecnej občianskoprávnej úprave predpismi špeciálnymi. Pokiaľ osobitný (reštitučný) zákon stanovuje určité predpoklady a postup pre uplatnenie nároku, nemožno ten istý nárok uplatňovať podľa iného (všeobecného) predpisu, i keby tento predpis stanovil niektoré podmienky alebo predpoklady uplatnenia nároku odchylné. V zmysle zásady „lex specialis derogat legi generalis“ (zvláštny zákon má prednosť pred všeobecným zákonom) sa musí špeciálna právna úprava použiť vtedy, ak sú splnené podmienky pre jej použitie. Naopak, ak nie sú splnené podmienky aplikácie zvláštny právnej úpravy, musí sa postupovať podľa všeobecnej úpravy (viď rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 3Cdo/120/2003).

20. Lex specialis neruší platnosť a záväznosť lex generalis, len jeho primárnu aplikáciu vylučuje dovtedy, než je zistené, že ustanovenia lex specialis na daný prípad nedopadajú a preto ich nemožno uplatniť; aplikácia ustanovení lex generalis nastupuje preto za týchto predpokladov až sekundárne (rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 2Cdo/1/1998).

21. Reštitučné zákony upravujú vzťahy osôb označených v nich ako osoby oprávnené a povinné, ktoré sa týkajú právnych skutočností vzniknutých v rozhodnom období z presne stanoveného právneho dôvodu; pre úspešné uplatnenie nároku oprávnenej osoby musia byť kumulatívne splnené všetky tri uvedené predpoklady. Ak tieto predpoklady aplikácie reštitučného zákona nie sú súčasne splnené, aplikácia lex specialis sa neuplatní (porovnaj rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 5MCdo/4/2009).

22. V intenciách nálezu ústavného súdu dovolací súd pristúpil k hodnoteniu zásadnej otázky rozhraničenia vzťahu lex specialis a lex generalis, a to pomocou tzv. testu reštitučného právneho vzťahu skúmaním existencie jeho troch „stavebných“ prvkov, ktorými sú: (1) osoba, ktorá žiada o vydanie veci podľa reštitučného zákona, spĺňa podmienky (štatút) oprávnenej osoby, (2) existencia relevantného reštitučného dôvodu, resp. titulu, t. j. ak vec prešla na štát spôsobom, ktorý reštitučný zákon označuje ako reštitučný dôvod, (3) možnosť zaradiť toho, kto drží nehnuteľnosti ku dňu účinnosti tohto zákona pod pojem „povinná osoba“. V prípade absencie čo i len jedného z týchto zákonných predpokladov nemožno hovoriť o založení reštitučného vzťahu, čo vylučuje aplikáciu lex specialis. (m. m. 3Cdo/58/2012). Inými slovami, reštitučné zákony, aj keď majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu lex specialis, nevylučujú možnosť v prípade, ak sa zistí, že ustanovenia lex specialis nemožno na daný prípad uplatniť, domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka na určenie vlastníckeho práva.

23. Najvyšší súd v rozhodnutí sp. zn. 3Cdo/205/2009 uviedol, že „reštitučný vzťah“ nevzniká vtedy, ak neexistuje osoba, ktorá zodpovedá zákonnej definícii oprávnenej osoby (t. j. prvý z predpokladov vzniku tohto vzťahu); v tom prípade neprichádza do úvahy aplikácia osobitného reštitučného predpisu. Obdobne o prípad, v ktorom nevzniká takýto „reštitučný právny vzťah“ ide vtedy, keď vec neprešla na štát spôsobom, ktorý reštitučný zákon označuje za relevantný „reštitučný dôvod“ (druhý z uvedených predpokladov). Napokon, daný právny vzťah nevzniká tiež vtedy, keď toho, kto drží vec ku dňu účinnosti tohto zákona, nemožno zaradiť do pojmu „povinná osoba“ (tretí predpoklad vzniku „reštitučného právneho vzťahu“).

24. Pri úvahách súdu o tom, či reštitučný zákon možno aplikovať alebo či je jeho aplikácia vylúčená - teda bez ohľadu na to, či tieto úvahy smerujú k zmierneniu krívd postupom podľa tohto zákona, alebo naopak, k vylúčeniu tohto postupu - nesmie absentovať zohľadnenie mimoriadnej povahy tohto reštitučného zákona. Prípadné legislatívne nedôslednosti rôzneho druhu, ako aj nepredvídateľnosť v postupe rôznych štátnych orgánov alebo osôb konajúcich za štát, nemožno vykladať v neprospech oprávnených osôb, ale vždy vo vzťahu ku konkrétnej veci a s ohľadom na princípy demokratického právneho štátu. Reštitučné nároky sú nárokmi mimoriadnymi, a to do tej miery, že je tu odôvodnený aj mimoriadny postup súdov byť zhovievavejší k forme a obsahu uplatnenia týchto nárokov (rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 5Cdo/72/1999, 3Cdo/58/2012).

25. V danej veci odvolací súd pri riešení právnej otázky prípustnosti určovacej žaloby vychádzal iba z

nálezu ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 460/2017, z ktorého vyvodil, že predmetná žaloba nie je prípustná (bez akejkoľvek reakcie na zostávajúcu judikatúru či už ústavného alebo najvyššieho súdu).

26. Tak, ako bolo vytýkané dovolaciemu súdu ústavným súdom, že neboli zohľadnené individuálne okolnosti prípadu, tieto neboli zohľadnené ani odvolacím súdom. Po ich preskúmaní dovolací súd zotrváva na názore o prípustnosti určovacej žaloby, pričom za rozhodujúce pri tzv. teste reštitučného právneho vzťahu považuje nižšie uvedené skutočnosti.

27. Z rozhodnutia Okresného úradu v Prešove, odbor pozemkový, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva (ďalej len „úrad“) z 18. decembra 2002 vyplýva, že právny predchodca žalobcov nespĺňa podmienky podľa § 9 ods. 1 a § 13 ods. 1 zákona č. 229/1991 Zb. pre priznanie reštitučného nároku. V odôvodnení rozhodnutia je konštatované, že žiadosť bola podaná 28. decembra 1992 a nakoľko neboli predložené listiny, ktoré by preukazovali prechod nehnuteľnosti na štát, nebolo možné identifikovať oprávnené osoby. Úrad poukázal na list ministra zo 16. júna 2001 vo veci ukončenia reštitučných nárokov (ak žiadateľ nepripojí listiny, nárok sa mu neprizná).

28. V danej veci potom nemôže ostať bez povšimnutia ani skutočnosť, že úrad listom z 23. júna 1997 č. 2751/92 (č. l. 1156 spisu) oznámil žiadateľovi, že v jeho prípade sa nejedná o reštitučné nároky a svoje vlastnícke právo môže uplatniť voči tým, ktorí majú nehnuteľnosti v držbe.

29. Je zrejmé, že právny predchodca žalobcov sa pôvodne svojich nárokov domáhal v reštitučnom konaní, takže zámerom zjavne nebolo obchádzať zmysel a účel reštitučného zákonodarstva. Po ukončení tohto konania, v ktorom pochopiteľne vzhľadom na list úradu z 23. júna 1997 ostal nečinný (v liste bol v podstate odkázaný na podanie žaloby), čo mu nemožno pričítať na ťarchu, sa obrátil určovacou žalobou na súd. Podstatným bolo i to, že v rozhodnutí nebol žiadateľ označený ako oprávnená osoba (keďže oprávnené osoby nebolo možné identifikovať), preto tu chýba už štatút oprávnenej osoby ako prvého stavebného prvku pri teste reštitučného vzťahu. Existuje tu teda pravdepodobnosť, že sa skutočne nejednalo o oprávnenú osobu a trvanie na požiadavke prednosti reštitučných predpisov je potom len iluzórnou možnosťou pre uplatnenie práva a vylúčenie vlastníckej žaloby by predstavovalo odopretie ochrany žalobcov (resp. ich práva). V neskoršom občianskom súdnom konaní o vlastníckej žalobe bolo legitímne očakávanie, že žalobcami (ich právnymi predchodcami) zvolený postup zodpovedá zákonu, keď v čase podania žaloby aj niektoré rozhodnutia najvyššieho súdu pripúšťali možnosť domáhať sa určenia vlastníctva (sp. zn. 4Cdo/111/1999).

30. Z týchto dôvodov dovolací súd uzatvára, že obsah spisu umožňoval odvolaciemu súdu prijať záver, že žalobcovia sa v danom prípade mohli domáhať ochrany svojich práv vlastníckou žalobou (pozn.: dovolací súd má na mysli prípustnosť žaloby, otázky súvisiace s jej dôvodnosťou sa v tomto dovolacom konaní neriešili). Keďže odvolací súd dospel k opačnému záveru, vec nesprávne právne posúdil a došlo k odklonu od vyššie uvedenej judikatúry najvyššieho súdu, ktorú je na tomto mieste potrebné považovať za ustálenú (a na tejto dovolací súd zotrváva), pričom vzhľadom na konkrétne vyššie popísané okolnosti tohto prípadu dovolací súd už ani nevidel dôvod na prípadné zjednocovanie judikatúry, keďže po teste reštitučného vzťahu bolo zrejmé, že lex specialis do úvahy ani neprichádza. V tejto súvislosti si dovolací súd ešte dovoľí upriamiť pozornosť (vzhľadom na nejednotnosť súdnej praxe na úrovni krajských a okresných súdov, nie však najvyššieho súdu) na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/173/2022 (pozn. určovacia žaloba týkajúca sa nehnuteľností v rovnakom katastrálnom území), kde prípustnosť takejto žaloby nebola sporná, pričom toto rozhodnutie bolo napadnuté ústavnou sťažnosťou, ktorá bola ústavným súdom odmietnutá (pozn.: v tomto rozhodnutí bolo ako obiter dictum vyslovené, čo bude potrebné v danej veci ďalej riešiť, a toto by mohlo byť aspoň čiastočne nápomocné odvolaciemu súdu pri ďalšom postupe).

31. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP). Najvyšší súd v súlade s týmito ustanoveniami preto zrušil rozsudok odvolacieho súdu a

vec mu vrátil na ďalšie konanie, majúc za to, že náprava zrušením len rozhodnutia odvolacieho súdu je v tomto prípade možná i postačujúca (§ 449 ods. 2 CSP).

32. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP). Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

33. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.